KÖNYVISMERTETÉS

DOI: 10.17165/TP.2016.1-2.18

Körkép a világ oktatásáról

UNESCO: Education for All 2000–2015: Achievements and Challanges. Paris: UNESCO, 2015. [online] http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002322/232205e.pdf

Az UNESCO a 2015. év végén megjelentette a már 14 esztendőn át közzé tett éves jelentésének legújabb változatát a világ oktatásáról. Az *Oktatást mindenkinek* című kiadvány végigköveti a 15 évvel ezelőtti, szenegáli oktatás(politika)i világprogram célkitűzéseinek alakulását.

Az afrikai – Dakar városában rendezett – találkozón 164 ország képviselői hat prioritást emeltek ki az oktatással kapcsolatban, ezeknek a részletes megvalósulását elemzi a dokumentum jelentős része, egy vezetői összefoglaló után. Ez utóbbiból kiderül, hogy a célok többségét nem sikerült maradéktalanul teljesíteni, így továbbra is kiemelt pontként szerepelnek az elérendő és fejlesztendő célok listáján. A jelentés ezért értékelhető úgy is, mint a világ jelenlegi oktatásának körképe.

A vezetői összefoglaló rövid tájékoztatást ad a kiadvány további részében olvasható fejezetekből, de érdemes néhány számot már itt kiemelni. A világon 58 millió gyerek egyáltalán nem jár iskolába, és nem részesül oktatásban, és további 100 millió tanuló nem végzi el az alapfokú iskolát sem. Ahogy a jelentés több pontján is visszatér a szegénység témája, úgy az összefoglaló is hangsúlyt fektet arra, hogy kijelentse: a gazdagabb országok több és jobb esélyt képesek biztosítani a tanulásban való részvételre. Ezért lényeges az elmaradott területek változatos eszközökkel való fejlesztése, amelyek harmonikusan illeszkednek az egyes térségek lehetőségeihez és oktatási környezetéhez.

Az *Education for All 2015* című jelentés első részének nyolc fejezete sorra veszi a dakari célrendszer elemeit: a hetedik fejezet a hiányos adatközléssel, a nyolcadik rész pedig az oktatás finanszírozásával foglalkozik. Itt olvasható a további fejlesztési lehetőségek, valamint célok átfogó elemzése is, amelyet elméletben 2030-ig szükséges lenne megoldani. Ezt követik a második részben a teljes és szinte mindenre kiterjedő adatsorok és statisztikai közlések, amelyek alátámasztják a vizsgálatok

pontosságát, és hitelessé teszik a néhol sokkoló adatokat.

A jelentés első részének első fejezete a korai gyerekkort vizsgálja. A szerkesztők szorgalmazzák a kisgyerekek kognitív és szocio–emocionális fejlődésének megalapozását, és ezzel párhuzamosan a megfelelő nevelést. Bár a gyerekek halálozási száma csökkent az elmúlt 15 éves időszakban, továbbra is a fejlesztések elengedhetetlen része a kielégítő táplálkozásra való törekvés. Az élelmezés és a higiénikus életvitel nemcsak a felnövekvő nemzedéknél okoz súlyos gondokat világszerte – de főleg Afrikában –, hanem a felnőttek esetében is hagy maga után kívánnivalót. Pakisztán, a példa szerint, jelentős javulást ért el ezen a téren, egy gondozási szolgálat bevezetésével, amely talán a hazai védőnői szolgálattal hasonlítható össze. Mindezek az intézkedések hozzájárulhatnak az emberi erőforrások termeléséhez, valamint a gyerekek egészséges életviteléhez. A gondolatmenet itt egy kicsit megszakad – nem zavaróan –, és később a harmadik fejezetben folytatódik, a megfelelő iskolai körülmények bemutatásával.

A második fejezetben az alapfokú iskolázottság elérésének követelménye az irányadó téma. A fő problémát elsősorban az etnikai és nyelvi különbségek jelentik. Vannak a világnak olyan pontjai, ahol a különböző népcsoportok gyerekei nem tudnak együtt iskolába járni, vagy olyan szórványnyelveket beszélnek, hogy a hivatalos oktatás hatóköréből kiesnek. Különösen gondot okoz ez azokon a területeken, ahol a lakosság mezőgazdasági termelésből és/vagy állattartásból él, így a munkaerő nem hiányozhat a mindennapi életvitelből. Több ország próbálja ezt kiküszöbölni, például úgy, hogy az iskolába járók élelmezését biztosítja. Ennek ellenére a nomád életmódot folytató csoportokat nem könnyű elérni, már csak a fizikai távolság miatt is (Lewis, 2013). A jelentés szerint a vallási és nem formális oktatás rugalmasabb a hivatalos intézményeknél, és ezeknek a működését támogatva, javítható az alapfokú iskolázottság bővülése.

A harmadik témakör – és egyúttal fejezet is – a fiatalok képességeit tárgyalja. Még az alapfokú oktatás teljes lefedettsége és elérése is gondot okoz, mégis különösen fontos lenne a középfokú oktatás erősítése is a képzési rendszerben. A depriváltság miatt a Fülöp-szigeteken például a középszintű oktatásban tanulók aránya nőtt, és ez nagymértékben köszönhető az alapfokú tanítás kiszélesítésének. Elengedhetetlen, hogy a nevelés–oktatás körülményei javuljanak, és a kormányok biztosítsák az egészséges körülményeket az iskolák létesítésénél. Kiemelten kell kezelni a képességek és kompetenciák körét, hiszen ezek alapozzák meg az élethosszig tartó tanulás lehetőségét (Sz. Tóth, 2004). A szenegáli állásfoglalás értelmében ide sorolható az

írás–olvasás, a kritikus és innovatív gondolkodás fejlesztése, a problémamegoldás képességének javítása, továbbá emocionális oldalról az empátia és nyitottság mások felé, valamint az interperszonális kommunikáció képességének javítása.

A felnőttképzés a következő fejezetben külön kapott helyet. Ennek a résznek a törekvései megerősítik a korábbi témakörök mondanivalóját, és ki is terjesztik azokat. Elgondolkodtató szám, amely szerint ma a világon 781 millió ember nem tud olvasni. Ez az arány (14%) már 4%–ot javult a 2000-ben regisztrált adathoz képest. Fontos felvetés az előzőekhez képest, hogy mindenkinek az anyanyelvét az oktatás során tiszteletben kell tartani, és lehetőség szerint biztosítani az ezen a nyelven történő iskoláztatást. Különösen nehéz ez – az említett példa szerint – Pápua Új-Guineán, ahol a 838 beszélt nyelv létezik.

A következő fejezet a nemek közötti egyenlőség címét viseli. Az országok többsége törekedik arra, hogy a lányok és nők esélye a tanulásra az elmaradott térségekben ugyanolyan legyen, mint a fejlett országokban. Elengedhetetlen ehhez az oktatási jogok erősítése mint háttérintézkedés, de a fő probléma nem ez (Stader, 2012). Vannak olyan tájegységek, főleg Ázsiában és Afrikában, ahol gondot okoz a lakóhely és az iskolák közötti távolság megtétele. A kevésbé fejlett infrastruktúra miatt helyenként az ivóvíz hiánya is probléma, illetve az ehhez kapcsolódó higiéniás lehetőségek erősen korlátozottak. Az ilyen jellegű dilemmákat Egyiptom az utóbbi évek során képes volt pótolni, ezért az oktatásban részt vevők száma nőtt az országon belül. Ugyancsak gondot jelent a tanulás, vagy a megkezdett tanulmányok szempontjából a nők korai házassága és gyerekvállalása. Pedig ez néhány kultúrában kifejezetten elvárás a nőkkel szemben.

Kétségtelen tény, és talán rejtett probléma, hogy a tanárok többsége férfi, és a nők aránya kevés ezen a területen, derül ki a jelentésből. Minél több női tanerő képviselteti magát az oktatás legtöbb területén, annál inkább egyértelművé válhat a munkaerőpiacon is a nemek közötti egyenlőség.

A hatodik fejezet az oktatás minőségének kérdésével foglalkozik, és ennek a témakörnek a fő pontjai között szerepel a megfelelő oktatási környezet, utalva immár többedszer az elvárt tisztasági állapotokra. Ezen túllépve hangsúlyos szerepet kell kapni a tanárok továbbképzésének, magában foglalva a korszerű és érdekes tanítási módszereket, valamint az új taneszközök használatára való felkészítést. A különféle rendelkezésre álló tankönyveket szükséges hozzáigazítani az adott országok szociokulturális körülményeihez és környezetéhez, hogy releváns tantervek születhesse-

nek. Az igény főleg ott merül fel, ahol kiderül, hogy a gyerekek kizárólag az iskolában tanulnak, az otthoni életvitel nem teszi lehetővé, hogy foglalkozzanak az iskolai tananyaggal. Néhány, oktatáspolitikailag kevésbé fejlett országban az osztályok mérete túlzottan nagy, nem teszi alkalmassá a hatékony tanítást–tanulást. Egy tanárra átlagosan nyolcvan diák jut a legrosszabb adatok alapján. Ezen mindenképpen javítani szükséges a közeljövőben.

A hetedik fejezet néhány módszertani problémát vonultat fel, kifejezetten a hiányos adatközléssel kapcsolatosan, illetve annak okairól, ezért ez a rész inkább statisztikai oldalról nyújthat érdekességet.

A finanszírozás mindig kardinális és neuralgikus pontja az oktatásnak, ez az első rész utolsó fejezetének tárgya. Talán nem is számít az olvasó arra, hogy ennek a keretében olvashat olyan hírekről, amelyek előremutatóak. 1999 és 2012 között 38 ország növelte a nemzeti jövedelméhez mérten egy százalékkal az oktatásra fordított költségeit, amely jelentős eredményként értékelhető. Továbbra is fontos szerepet töltenek be a (kötelező) oktatás területén az alapítványok és különféle támogatási formák, amelyek közül több az adórendszerek áttervezésével még hatékonyabb lehetne (Dahl és Lochner, 2008). Prioritássá kell válnia, hogy az alapfokú oktatás mindenképpen, de a középfokú oktatás is váljon ingyenesen elérhetővé.

A tanulmány második részében, a következő 15 éves időszakra prognosztizált eredményeket és elvárt fejlesztéseket olvashatjuk. Az előrejelzés inkább pesszimista, de próbál reális célokat megfogalmazni. Az egyértelmű, hogy az eddigi erőfeszítéseket továbbra is folytatni kell, mert a 2015-ös felülvizsgálat eredménye több esetben hiányos a 2000-ben megfogalmazott célokhoz képest. A jelentés szerint például a következő 15 éves időszak végére nem fog sikerülni a középfokú oktatást díjmentessé tenni a világ országaiban.

A mellékletek gazdag statisztikai adatokat és kimutatásokat tartalmaznak a világ oktatásáról. A táblázatok jól áttekinthetőek és követhetőek, ezért érdemes azokat szemügyre venni. A kötet végén glosszárium, rövidítés- és bő irodalomjegyzék található, valamint tárgy- és névmutató könnyíti meg a szövegben való tájékozódást.

A szöveg jól tagolt, könnyen áttekinthető, és olvasmányos is. A fontosabb megállapítások a fő szöveg mellett kiemelve is orientálják az olvasót. A gyakori példák és hivatkozások mellett ún. keretes írások is bemutatják a szövegtől kismértékben eltérő, de azt kiegészítő példákat.

A kiadvány egészén végigvonuló ábrák és kimutatások szerkesztése változatos, jól illenek az aktuális szöveg lényegéhez, és azok mondanivalóját vizuálisan még jobban áttekinthetővé teszik.

BIBLIOGRÁFIA

Biddle, J. B. (2014). *The Unacknowledged Disaster. Youth Poverty and Educational Failure in America*. Rotterdam: Sense Publishers. doi: 10.1007/978-94-6209-521-2

Dahl, G. és Lochner, L. (2008). *The impact of family income on child achievement: Evidence from the earned income tax credit*. Washington, DC: National Bureau of Economic Research, Inc. doi: 10.3386/w14599

Lewis, G. S. (2013). *Education in Africa*. Philadelphia: Mason Crest.

Stader, D. L. (2012). *Law and Ethics in Educational Leadership*. Old Tappan: Allyn & Bacon.

Sz. Tóth J. (2004). *Felnőttképzés az Európai Unióban. Kézikönyv az élethosszig tartó tanulásról*. Budapest: Magyar Népfőiskolai Társaság – Nemzeti Felnőttképzési Intézet.

DÓRA LÁSZLÓ[1]

[1] doktorjelölt, ELTE-PPK, Felnőttképzés-kutatási és Tudásmenedzsment Intézet, *doralaci@vipmail.hu*